

הגהה חשובה סיוון תשע"ה

מה מקור האיסור להוציא זרע לבטלה ומה תוקפו ?

כדי להבין ולקבל את הממצאים שיתוארו במאמר זה, דרוש מידע על השינויים הרבים שחלו בתלמוד, בכתבי הגאונים ובמשנה תורה במשך השנים, בעיקר בימי הביניים. לכן חשוב לקרא את נספח א, למאמר זה, או את המבוא המלא לאתר רמב"ם שכתובתו www.drurilevy.org.il, בו נאמר מתי ועל ידי מי נעשו השינויים, ומוסבר על הקפם ועומקם והסיבות לשינויים. בכל מקום שכתוב במאמר זה 'באתר' הכוונה לאתר הנ"ל.

רב רפאל בירדוגו (1742-1822), מגדולי רבני צפון אפריקה, התייחס בספרו, 'תורות אמת', על ארבעה טורים, חאה"ע, סי' כ"ג ס"א, לחומרת האיסור להוציא זרע לבטלה, וחלק בכך, על נוסח הכתוב בימינו בספרי כל הפוסקים! רק על הכתוב בספריהם ולא על הפוסקים עצמם, כי אין ספק שכתבי הפוסקים, שלפנינו היום, אינם מקוריים אלא שוכתבו להתאימם לדעת המשכתבים. כך כתב רב רפאל בירדוגו הגדול, המכונה המלאך, על הפיסקה 'חמור (עון הוצאת זרע לבטלה) מכל העבירות':

'חמור מכל העבירות' הוא מהזוהר ודברו חכמים ב"ל מבהיל כמו מי שפרע מדור המבול וכו' והנר' דקל הוא מעבירות שבתורה וכ"כ ב"ש ואפשר דמדרבנן בעלמא הוא דהיכן נזכר זה בתורה אם לא שתאמר הלכה למשה מסיני אך ממה שהתירו זקינה קטנה ועקרה נראה דמרבנן בעלמא הוא דאם היה איסור תורה לא היה מותר אלא הראויה לילד וגם מעוברת ומניקה היה אסור...

רק מקור זה ידוע לי שפוסק שאין איסור מהתורה להוציא זרע לבטלה וביטל את הדעה שאיסור הוצאת זרע לבטלה הוא 'עון חמור מכל העבירות'. רב רפאל בירדוגו, העלה אפשרות שהאיסור 'מדרבנן' יתברר בהמשך שאינו אמדרבנן, כלמך שאינו אפילו מדברי סופרים. בשאר ספרי הפוסקים, בנוסח שלפנינו היום, נאמר שהוצאת זרע לבטלה, אסורה ויש שכתבו שהיא 'העון החמור ביותר בתורה'. וכיוון שאין בסיס הלכתי, או הגיוני לאיסור להוציא זרע לבטלה, האיסור שמוצאים בנוסחי התלמוד, משנה תורה ושולחן ערוך, שלפנינו היום, אינו מקורי אלא הוא החדרה זרה שמקורה הסביר הוא הנצרות הקתולית (ראה נספח ב).

נדון במאמר זה באיסור הוצאת זרע לבטלה המובא בנוסח משנה תורה שלפנינו היום. נוסח זה שונה מאד מנוסח כתי"י העתיקים של משנה תורה מתימן! הקורא יסיק מדיון זה, לאמור בכתבי שאר הפוסקים והאמת תצא לאור.

לשם קיצור, נכתוב 'בביאה י, ח', במקום 'בהלכות איסורי ביאה י, ח'.

נאמר בתלמוד הבבלי, בניה יג, ב:

ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב (ישעיהו א) ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד. אילימא משכב זכור? בני סקילה ניהו, אלא דרך אברים, בני מבול ניהו, אלא דנסיבי קטנות דלאו בנות אולודי ניהו, דאמר רבי יוסי: אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר (ישעיהו נז) כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי:*

* תרגום: שנושאים קטנות שלא בנות הולדה הן

האמור בפסיקה זו לא קביל, כי הפסוק עוסק בשפיכות דמים ולא בהוצאת זרע לבטלה! גם במשנה תורה בביאה כא, יח, יש הלכה מקבילה לקטע תלמוד משוכתב זה ובה נאמר:

¹ דר' אורי לוי, MD Lic. es Sciences רופא תכנון משפחה, מוסמך על ידי ה-Joint Committee on Contraception באנגליה, ללמד רופאים ואחיות תכנון משפחה. בעבר: Fellow of the Faculty of Sexual and Reproductive Health Care of the RCOG (בעברית: עמית הפקולטה לבריאות המין והרבייה של הקולג' המלכותי למיילדים וגניקולוגים באנגליה FFSRH וגם מומחה לרפואת ילדים).

אסור להוציא שכבת זרע לבטלה; לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ ולא יישא קטנה שאינה ראויה לוולד. אבל אלו שמנאפין ביד ומוציאין שכבת זרע, לא דיי שהוא אסור גדול, אלא שעושה זה בנידוי הוא יושב; ועליהם נאמר "ידיכם, דמים מלאו" (ישעיהו א, טו), וכאילו הרגו נפש.

הפיסקה בהלכה הנדונה בביאה כא, יח:

אסור להוציא שכבת זרע לבטלה; לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא יישא קטנה שאינה ראויה לוולד...

היא לפי הדברים שייחוסו לרבי אלעזר 'דנסיבי קטנות דלאו בנות אולודי נינהו', שאיסור נשיאת קטנה הוא כמו 'דש מבפנים וזורה בחוץ', שהרי קטנות אינן ראויות ללדת זרע שנכנס לגופן הוא לבטלה. אולם איסור לישא קטנה אינו מפני שזרע בקטנה הוא לבטלה, אלא משום ביטול מצוות פריה ורביה, שכן פסק רמב"ם בהלכות אישות טו, ז:

לא יישא אדם עקרה, וזקנה, איילונית, וקטנה שאינה ראויה לוולד--אלא אם כן קיים מצות פרייה ורבייה, או שהייתה לו אישה אחרת לפרות ולרבות ממנה.

מכאן, שאם קיים אדם מצוות פריה ורביה, או שיש לו אישה אחרת לפרות ממנה, מותר לו לישא קטנה שאינה ראויה לילד, למרות שזרעו בקטנה הוא לבטלה! לו סבר רמב"ם שנשיאת קטנה אסורה בגלל הוצאת זרע לבטלה, היה צריך לאוסרה, גם אם קיים אדם מצוות פרייה ורבייה שהרי הזרע בקטנה הוא לבטלה ומקל וחומר, היה צריך לאסור עקרה, זקנה ואיילונית, שאינן ראויות, ולא תהיינה ראויות לוולד, בעוד שקטנה תגיע להיות ראויה לוולד! אלא שאת הלכה זו החדירו המשכתבים לפי האמירה המיוחסת לרבי אלעזר בניה יג, ב, כנ"ל.

הוכח בדיון זה שאת ביאה כא, יח, הנ"ל, לא כתב רמב"ם, כי לדעת כל הפוסקים, אין איסור תורה על הוצאת זרע לבטלה! והאיסורים במשנה תורה ובתלמוד, על כל פעולה שיש בה חשש להרהור שיביא להוצאת זרע לבטלה, גם אם הם מדברי סופרים, כפי שכתב הרב בירדוגו, כיוון שרק ספק יביא הדבר להוצאת זרע לבטלה, הם מותרים לכתחילה. לכן לא יתכן שרמב"ם כתבם, אלא משכתבים חטאים ורעים, חסרי הגינות והגיון, כדי לתלות ברמב"ם איסור מיסטי מזיק זה, שאף הוא תרם לחיזוק שליטתם בקהל הנבער.

אין הגיון באיסור הוצאת זרע לבטלה, כי גם אדם הנוהג לפי ההלכות טהרת המשפחה, ברוב המכריע של הביאות שלו, הזרע לבטלה, כיצד? אישה יכולה להתעבר רק במשך 5-6 ימים בכל מחזור ממוצע של 29 יום, ביתר 10 הימים שהיא טהורה הזרע לבטלה. גם באישה הרה הזרע לבטלה ואכן הקתולים שללו בסלידה יחסים עם אישה הרה, לרוב אישה המיניקה בלא לתת תוספת מזון ליונק, לא מתעברת, וכן מי שעברה את גיל הפוריות. בכל המצבים האלה הזרע לבטלה. אך האוסרים הוצאת זרע לבטלה טוענים שביאות אלה מוגדרות 'כדרכה', לכן אינן נחשבות זרע לבטלה. אבל אין להם תשובה להיתר לבוא על אישה שלא כדרכה, דרך פי הטבעת, וזה וודאי זרע לבטלה ושלא כדרכה ומותר!

יותר מזה, הרי, מבחינה הלכתית, מותר לאדם לבוא על אישתו דרך אברים. מהי ביאה דרך אברים?, בהלכות איסורי ביאה כא, [ט], נאמר:

אשתו של אדם, מותרת היא לו; לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו, עושה, בועל בכל עת שירצה, ומנשק בכל אבר שירצה, ובא עליה בין כדרכה, בין שלא כדרכה², בין דרך אברים³...

זה נוסח כת"י משנה תורה בכתבי יד תימן (כת"י ת), שככלל, מדויקים יותר מכתה"י הלא תימנים (כת"ל"ת), בהם שוכתב הנוסח כך:

אשתו של אדם מותרת היא לו; לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו, עושה, בועל בכל עת שירצה, ומנשק בכל אבר ואבר, ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה ואף על פי כן, מדת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש, כמו שביארנו בהלכות דעות; ולא יסור מדרך העולם ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.

נחזור לבחינת הלכה כא, יח. נוסח 'ומנשק בכל אבר ואבר', לא שונה, מהותית, מנוסח 'ומנשק בכל אבר שירצה', אך מוכיח שחלו ידי משכתבים בהלכה. ואכן נמחקו מנוסח כת"י הפיסקאות: 'בין שלא כדרכה' ו'בין דרך אברים' ונוספו בכתה"י הלא תימנים 'ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה'.

² ביאה שלא כדרכה, היא ביאה בפי הטבעת

³ ביאה דרך אברים היא חיכוך אבר הגבר בגוף האישה, לא בתוך הנרתיק, למשל בין ירכיה והזרע נשפך מחוץ לגופה. זו משמעות מלים כפשטן וכן היא במסורת יהודי תימן, כפי שהבהיר לי רב שלמה צדוק, תימני הבקי בכתבי רמב"ם, שפירש והוציא לאור את משנה תורה. והוסיף שאינו רואה כל אפשרות לפירוש אחר לביאה דרך אברים. ונדגיש שדרך ביאה זו חשובה לזקנים ולכל אדם הסובל מאין אונות, כדי להגיע לסיפוק המיני הדרוש לו והאוסר ביאה דרך אברים גורם סבל לזקוקים לה, בלי תועלת לטהרה, מכאן שהאיסור אינו ממשפטי ה', שהם רחמים וחסד ושלום בעולם, אלא נקמה בעולם

אלה שינויים מהותיים מאד, שעשו משכתבים שלדעתם, הוצאת זרע לבטלה, היא עוון חמור מכל עוון שבתורה, למרות, שכאמור, אין לאו בתורה על הוצאת זרע לבטלה ונוספה הפיסקה:

ואף על פי כן, מידת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש, כמו שביארנו בהלכות דעות; ולא יסור מדרך העולם ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.

שאינה דעת חכמים ולא דעת רמב"ם, כי הקביעה אין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות, אינה דעתם, שהרי קיימת מצוות עונה מהתורה, לפיה חייב הבעל לקיים יחסי אישות עם אישתו, כדי לספק את צרכיה הרגשיים והגופניים גם כשאינה פוריה!

ועוד, הרי נאמר בתלמוד וכתב רמב"ם בשם חכמים, בהלכות שבת ל, יד, כנ"ל:

תשמיש המיטה, מעונג שבת הוא; לפיכך עונת תלמידי חכמים הבריאים, מלילי שבת ללילי שבת...

ולכן לא יתכן שרמב"ם כתב: 'אין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות!'

ולא רק לעונג שבת נועד תשמיש המיטה, בהתנהגות טבעית, הוא נועד ברוב המכריע של המקרים, לעונג בני הזוג! אבל, גם בכתי"ת שלפנינו היום, נמצאת פיסקה מוזרה זו, מכאן שגם הם 'הוגהו' בנדון ונוסח זה אינו הנוסח המקורי. אכן, הסיגנון אינו סיגנון רמב"ם, כיצד?

הביטוי 'שאיין דבר זה אלא', לא נמצא במשנה תורה, אלא בהלכה זו! נמצא שמבחינת התוכן וגם מבחינת הסיגנון לא רמב"ם כתב הלכה זו, אלא משכתבים כתבוה לפי דעות הכמרים, הנוצרים שסוברים שביאת אישה הרה היא "זימה וחרפה", מפני שהזרע לבטלה (1). בעוד, שלפי הוראת התורה לא רק אין חרפה ובושה ביחסי אישות בהריון, אלא שמצוות עונה, מחייבת את הבעל לבעול את אישתו בזמן הריון, ובכל יתר המצבים בהם אינה יכולה לפרות, כדי לספק את צרכיה הרגשיים והגופניים.

ועוד, האמור בהלכה זו על 'דרך העולם' לא נכון, דרך העולם להנות מרוב יחסי האישות בכל צורה ובלהיטות ורק מיעוט מהם, נועדו לפריה ורביה. ולמרות שכתוב בהלכה זו 'כמו שביארנו בהלכות דעות', לא מצאתי בהלכות דעות, ברמב"ם, שיקדש אדם את עצמו בשעת תשמיש.

לאור האמור, לא רמב"ם כתב את הפיסקה:

...ואף על פי כן, מדת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש, כמו שביארנו בהלכות דעות; ולא יסור מדרך העולם ומנהגו...

נראה שנוסח ההלכה המקורי היה, בקירוב כך:

אשתו של אדם מותרת היא לו; לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו, עושה, בועל בכל עת שירצה, ומנשק בכל אבר שירצה, ובא עליה בין כדרכה, בין שלא כדרכה, בין דרך אברים.

ומחקו המשכתבים שלוש דרכים מותרות בחיי אישות והוסיפו הגבלה:

- א. 'ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה' - זו דרישה שלא ניתן לקיימה, כי אדם בריא שיעשה עם אישתו כל מה שהוא רוצה לעשות, לא יתכן שלא יוציא זרע לבטלה!
- ב. 'בין שלא כדרכה'
- ג. 'בין דרך אברים'

והוסיפו הגבלה:

ואף על פי כן, מדת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש, כמו שביארנו בהלכות דעות; ולא יסור מדרך העולם ומנהגו. שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.

כמפורט למעלה.

השינויים שעשו בעלי התוספות בתלמוד ובדברי הגאונים, שתאר פרופסור ישראל מאיר תא-שמע, במבוא לספרו 'מנהג אשכנז הקדמון', גרמו נזק בל יסוער לתורה שבעל פה.

מעשה זה אופייני למי שאימצו את תורת הגויים ומנהגיהם הנוגדים את דת האמת ואיבדו בכך את יושרם! אך, כאמור, אין להלכה זו כמו לכל האיסורים להוציא זרע לבטלה, מקור הלכתי אמין, אלא רק אמירות המיוחסות לאמוראים, לרמב"ם וליתר הפוסקים, שלא יתכן שאמרון, כמוסבר למעלה, כי אין לחומרה מיסטית מזקת זו, כל מקור הלכתי, או הגיוני!

כזכור, בפירוש משנה ז, ד בסנהדרין, פסק רמב"ם כחכמים, שחלקו על הקובע **ש'יש מן הגנאי'**, שיהא אדם עושה עם אשתו מעשים אלה, או שישמש עמה באותם האופנים שעושים ההמון לרוב התאה, כגון מה שהזכרנו... ' ואמרו **חולקים עליו חכמים** ואומרים **כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה**. **ופסק הלכה בזה כחכמים'**, **כלומר שאין בדברים האלה גנאי!**

אבל בהמשך הפירוש **שייחוס** לרמב"ם, נוסף קטע שמשמעו, כמו הפיסקה שנוספה באיסורי ביאה כאי, [ט], שהאמור בהם נוגד את דעת חז"ל שהובאה על ידי רמב"ם ואת גישתו עצמו, שבראשית הפירוש, כיצד? נאמר בפיסקה:

אבל על אף שכל זה מותר כמו שאמרנו, החסידים הצנועים מתרחקים מכל הדברים הבהמיים (בערבית 'כלביים') האלה ומגנים אותם ומגנים את אותם השמים כל מחשבתם ומאויים עיניהם אלו.

אך לא יתכן שרמב"ם כתבה, כי פסק כחכמים **שאינ גנאי** במה שגינה בן דהבאי. אך אם 'כל הדברים האלה הבהמיים (כלביים)', וודאי גנאי לאדם העושה מעשי בהמה, או כלב! פיסקה זו כתבו משכתבים, בניגוד לדעת רמב"ם שהביא את דברי החכמים, **שהשוו את דרכי הביאה השונות, להכנת בשר, או דג בדרכי בישול שונות, לפי בחירת האוכלים**. וכמו שדרכי הבישול אינן בהמיות, כך גם הצורות השונות של ביאת אישה, **בהסכמתה**, אינן בהמיות, אלא אנושיות! וכשם שחסידים צנועים יכולים לבחור בדרכי הבישול השונות, כך יכולים לבחור בדרכי יחסי האישות השונות, שהשוו להן.

לפי שיקולים אלה, לא כתב רמב"ם, גם את הפיסקה שבהמשך פירוש רמב"ם לאותה משנה ד, בפרק ז במסכת סנהדרין, הנ"ל:

ואין זה סותר למה שקדם באמרם כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה, לפי שדרכי האסור והמותר זולת דרכי המגונה והרצוי והאהוב, ואיך צריך לנקוט בדרך הצניעות וההפלגה בפרישות.

גם אותה כתבו 'משכתבים', כדי לתרץ את חוסר ההגיון בגיוני יחסי אישות בצורות מסוימות, כבהמיים, בעוד שחכמים מתירים אותם **כמו דרכי בישול שונות, וכעונג שבת וחולקים על מי שמגנה אותם** ופסק רמב"ם כחכמים. ואכן רב, גדול אמוראי הדור הראשון, היה מפורסם בהקפדתו על מצוות ובצניעותו, אך נהג ביחסי אישות בלהיטות, שכך נאמר בתלמוד:

רב כהנא על גנא תותיה פורייה דרב שמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו אמר ליה דמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא א"ל כהנא הכא את פוק דלאו אורח ארעא אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך... ב ברכות דף סב, א

תרגום:

רב כהנא (תלמידו המובהק של רב וגדול אמוראי הדור השני), נכנס תחת מטת רב, שמעו ששח וצחק (עם אישתו) ועשה צרכיו (בעלה). אמר לו (רב כהנא לרב) דומה פה אבא (כך כינה רב כהנא את רב), כאילו לא שרף תבשיל (לפה הלהוט לאכול), אמר לו: כהנא כאן אתה? צא שאין זו דרך ארץ. אמר לו (רב כהנא לרב) תורה היא וללמוד אני צריך. (את הסוגריים להסבר, הכנסתי אני, א. לוי).

כלומר רב כהנא למד ממעשה רב שנכון לאדם לקיים יחסים עם אשתו בלהיטות.

ויש נוסח נוסף לסיפור זה (חגיגה ו, א):

אמר רב אפילו שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת מיתה. איני והא רב כהנא הוה גני תותי פורייה דרב ושמעיה דסח וצחק ועשה צרכיו אמר דמי פומיה דרב כמאן דלא טעים ליה תבשילא אמר ליה כהנא פוק לאו אורח ארעא לא קשיא כאן דצריך לרצויה הא דלא צריך לרצויה...

אך, השיחה ששח רב וצחק עם אישתו לא הייתה שיחה יתירה והטוענים ששיחה עם אישה מעבר לדרוש לרצותה לקיים יחסים, היא שיחה יתירה, סוברים כן דהבאי:

חרשים מפני מה הויין? מפני שמספרים בשעת תשמיש,

שאינ הלכה כמותו!

אמרתי לרב משה סולוביצ'יק זצ"ל, שנראה לי שלא יתכן שרב כהנא, אכן נכנס תחת מיטת רב, כמתואר בסיפור זה, אלא בא הסיפור כדי להדגיש שיש צורך ללמוד יחסי אישות, גם אם הדבר כרוך במה שנראה חוסר צניעות. ענה לי רב משה סולוביצ'יק, אל תחשוב שזה לא היה, סביר מאד שאכן היה הדבר כמתואר. יש לציין שנזכר בכמה מקומות בתלמוד, שרב הונא שטען שהדרך הנכונה לקיים יחסים עם אישה, זו תורה שצריך ללמוד אותה, היה מדריך חתנים!

ואכן נוסח משנה תורה הכולל את התנאי 'ובלבד שלא יוציא שכבת זרע לבטלה', נמצא בעיקר במקורות האשכנזים של משנה תורה וגם הקביעה המטעה, ש'הוצאת זרע לבטלה היא העבירה החמורה ביותר בתורה', מקורה בכתבי פוסקים אשכנזים. מבחינה מוסרית, אין שום הגיון בטענה שהוצאת זרע לבטלה היא שפיכות דמים כאשר מותר להמית עובר אישה המוצאת להורג בחודש תשיעי (סנהדרין יב,טו). ראה באתר <הפסקת הריון>

לסיכום: אין שום הגיון בריאותי או מוסרי באיסור המיסטי להוצאת זרע לבטלה. זו דעה זרה ליהדות, מקורה בנצרות וממנה עברה לספר הזוהר, לתלמוד, לכתבי רמב"ם ולכתבי שאר הפוסקים.

ואכן לדעת כל הפוסקים אין איסור מהתורה על הוצאת זרע לבטלה. הרב רפאל בירדוגו העלה אפשרות שהאיסור הוא מדברי סופרים, אך אין לכך ביסוס. איסורים מדבריהם נקבעו כדי להרחיק אדם מלעבור על איסור תורה, ולגבי זרע לבטלה אין איסור תורה! לכן, ה'איסור' להוציא זרע לבטלה, איסור מדברי סופרים. לדעת חכמים וכל הפוסקים ספק איסור מדברי סופרים, מותר! לכן, לכל האיסורים במשנה תורה של פעולות שעלולות להביא גבר להרהור, שעלול להביא להוצאת זרע לבטלה, אין תוקף הלכתי, גם לו היה האיסור מדברי סופרים. ומכאן ברור שלא רמב"ם כתבם, אלא משכתבים חסרי הגיונות וחסרי הגיון. וכן לגבי אסורין אלה בשאר כתבי הפוסקים.

נספח א'

בהעתקות חוזרות, אי אפשר להימנע לגמרי מטעויות. אפילו בהעתקות ספרי תורה חלו שינויים בפרשיות פתוחות וסתומות כפי שמעיד רמב"ם (משנה תורה, הלכות ספר תורה ח,ד). כן יש הבדלים בכתוב כמה תיבות בין ספרי תורה ספרדים, אשכנזים ותימנים כך שספר שבו נוסח כשר לפי עדה אחת, פסול לעדה אחרת, שנוסחה שונה.

אך יש בכתבים העתיקים לא רק טעויות, אלא גם הטעויות, כיצד?

יש שיכתובים נרחבים, בתלמוד, בדברי הגאונים ובכתבי רמב"ם, כדי להתאימם לדעת המשכתבים. עובדה היסטורית חמורה ומצערת זו, היטיב לתאר פרופ' ישראל מאיר תא שמע, במבוא לספרו 'מנהג אשכנז הקדמון', עמ' 13-14, כך:

בטוי חד משמעי למעמדו הפסיקתי המורכב של התלמוד, ולהכפפתו אל מסורות המנהג החי, הוא יחסם 'הפתוח' של קדמוני אשכנז אל גירסאות התלמוד והתאמתן המתמדת אל מה שידוע להם, בידיים ובזרוע. מורשת 'פתוחה' זו היא שאפשרה במאות ה'יב', את פעולתם הדרמטית של בעלי התוספות, שניצלו חופש מסורתי זה כלפי נוסח התלמוד כדי לשוות לסוגיותיו פנים חדשות לגמרי, בדרכים עיוניות ומשפטיות מורכבות... במסגרת תפיסת-עולם מיוחדת וקמאית זו הכופפת את הספרים לחיים (ולא להיפך!) נתאפשרה גם התופעה האשכנזית הקבועה של הגהת ספרי המשנה והתלמוד, באופן מסיבי וביד חזקה על פי הסברה ושיקול הדעת בלבד, ולא רק מתוך ספרים עתיקים, תופעה זו הוכרה כבר על ידי החכמים הראשונים שחיפשו, בכל מקום, אחר 'נוסחאות ספרדיות' שהוחזקו בטהרתן...לא רק מלים וקטעי משפטים הוחלפו בספרים, אלא הרכבות של ממש, ממקורות חיצוניים, מקבילים וזרים...גם בתחום ספרות הגאונים...

וציטט, פרופ' תא שמע, את חיים סולוביצ'יק, פרופסור לתלמוד באוניברסיטה העברית שכתב על שינויים בתלמוד:

הצעת חילופי נוסח בחופשיות רבה עד כדי כתיבה מחדש של התלמוד ... (במבוא הנ"ל עמ' 84-83).

בחקירת שינויי נוסחאות במשנה תורה לרמב"ם, למעלה מיובל שנים, מצאתי שהגיעו גם בו השינויים לכדי 'כתיבתו מחדש. השינויים בתלמוד, במשנה תורה ובפירוש רמב"ם למשנה, שיבשו מאד את מקורות תורה שבע"פ, זה חטא שלא יכופר למשנים.

הרי דוגמה לשינויים נרחבים בתלמוד, בפירוש רמב"ם למשנה ובמשנה תורה כדי להתיר איסורים הקשורים בין נסך, בניגוד ברור להלכה המקורית ולדעת רמב"ם, כיצד?

לדעת חכמים וכל הפוסקים, מקובלת ההלכה הבאה (משנה תורה, הלכות מאכלות טז,ג-ד):

דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא, שבעה דברים; ... אגוזי פרך ורימוני בדין וחבייות סתומות... כיצד: רימון אחד מרימוני בדין שהיה עורלה, ונתערב בכמה אלפים רימונים--הכול אוסר בהניה; וכן חבית סתומה של יין עורלה, או כלאי הכרם, שנתערבה בכמה אלפים חבייות סתומות--הכול אסורין בהניה. (הדגשות שלי א. לוי)

ועוד יין עורלה אוסר בהנייה ואם נתערב יותר מנפח אחד ממנו במאתיים נפחים יין כשר, (יין ביין, לא חבית בחביות), התערובת אסורה בהנייה (שם, טו, טז). יין נסך חמור יותר כי אוסר בהנייה בכל שהוא, טיפת יין נסך שנפלה לחבית יין כשר אוסרתה בהנייה (שם טז, ז). כיוון שחבית יין עורלה שנתערבה בכמה אלפי חבייות סתומות, אוסרתן בהנייה, קל וחומר שחבית יין נסך שנתערבה בכמה אלפי חביות יין, אוסרתן בהנייה. מסקנה הלכתית זו סיכנה את פרנסת סוחריו היין היהודים באירופה בימי הביניים. כי אם נכנס גוי לאוצר חביות יין כשר של יהודי וניסך חבית אחת ולא ידוע איזו היא, נאסרו כולן בהנייה ונהרסה פרנסת היהודי!

לכן שיכתבו דייני ימי הביניים באירופה, את התלמוד, את פירוש רמב"ם למשנה ואת משנה תורה לנוסח שלפנינו היום, לפיו, חבית יין נסך, שנתערבה בכל מספר חביות, כולן אסורות בשתייה, אבל מותרות בהנייה, חוץ מדמי חבית יין הנסך! אך מובן שזה לא נכון כולן אסורות בהנייה, כי לא יתכן שמי שאוסר בהנייה חביות שנערבה בהן חבית יין עורלה, יתיר בהנייה חביות שהתערבה בהן חבית יין נסך!

וכשם ששיכתבו את התלמוד, את פירוש רמב"ם למשנה ואת משנה תורה, להתיר בהנייה חבייות יין שנתערבה בהן חבית יין נסך. כך שיכתבו את התלמוד, את פירוש רמב"ם למשנה ואת משנה תורה, כדי לאסור חמץ, כל שהוא, שהתערב בפסח בשאינו מינו, בניגוד לדעת האמוראים, רי"ף⁴, רמב"ם והמאירי, שפסקו שכל איסורי התורה שנתערבו בשאינו מינו, אסורים בנותן טעם!

האוסר חמץ כלשהוא שנתערב בשאינו מינו בפסח, אוסר בהנאה את כל מימות העולם כי אין ספק שנפל בהן משהו חמץ בפסח.

מנחם המאירי (1249-1316), אחד מגדולי מפרשי התלמוד, כתב שמחמירים שינו את נוסח התלמוד. בימיו היו רק גמרות מעטות עם הנוסח ששונה לחומרה והדגיש שהגירסה שבהן אינה גירסת אמת! ואכן, פסק הרב, פרופסור דניאל הרשקוביץ, שהאיסור נוגד את דעת כל האמוראים, שאיסור שנתערב בשאינו מינו, אוסר בנותן טעם ולא בכל שהוא! וכלל זה תקף בכל איסורין שבתורה. ואכן מתחייב מאיסור זה, איסור הנייה בפסח ממי כל הימים, האגמים והנהרות בעולם, שזה אבסורד ואין לייחס לחכמים, או לרמב"ם הלכה המביאה לאבסורד!

למה החמירו?

חומרות חיזקו שליטת דיינים שהתפרנסו מדיינות והוראת תורה שבע"פ לקהל המאמינים, למרות שאסור לדיין לעשות את התורה קרדום לחפור בו (תלמוד תורה ג, ט-י). לכן, היו זקוקים לשליטה בקהל להבטיח את מעמדם ופרנסתם. החומרה המיותרת בתערובת חמץ העלתה שאלות כשרות רבות בפסח ובכך הגבירה את תלות הקהל ברב. ואף סיפקה פרנסה למשגיחי כשרות רבים בפסח, מאז ועד היום. חומרות בדיני נידה עוררו שאלות רבות לרב, שלא היה להן מקום בלא החומרה!

מה המדדים לבדיקת תוקף הלכות שהוחמרו?

הלכה חורגת מהלכות יסוד מקובלות, לפי הגיון הלכתי, שכל ישר והתאמתן למציאות. למשל רמב"ם מצא בתלמוד בהלכות מלוה ולווה טו, הלכה לא הוגנת, נוגדת שכל ישר ואת ההגיון ההלכתי שרבנים לא הבחינו בכך ופסקו לפיה, למרות שמתחייב ממנה, דבר 'שאין מי שעלה זה על ליבו'. רמב"ם חיפש ומצא גוילים עתיקים של התלמוד ובהם הנוסח הנכון.

מדד נוסף לאמינות הלכות משנה תורה, היא התאמתן למציאות כפי שהיתה ידועה בזמן כתיבתן. למשל: בביאה ה, יט נאמר:

דם בתולים, טהור הוא; ואינו לא דם נידה, ולא דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה.

הלכה זו מקורית ונכונה, אולם ההלכה בביאה ה, יט [יח], לא הגיונית:

וכן דין דם בתולים בזמן הזה, שאפילו היתה קטנה שלא הגיע זמנה לראות, ולא ראת דם מימיה--הרי זה בועל בעילת מצוה, ופורש. וכל זמן שתראה דם מחמת המכה, הרי היא טמאה; ואחר שיפסוק הדם, סופרת שבעת ימי נקיים.

⁴ רבי יצחק אלפסי (רי"ף, 1103-1013) מגדולי הפוסקים הראשונים, רמב"ם העריכו מאד.

אך דם בתולים הוא דם חבורה בכל גיל ובכל זמן! לכן, אין **בסיס במציאות**, להחמרות בדם בתולים שרואה בתולה בביאה ראשונה ובביאות עוקבות, לפי גילה, עברה הוויסתי ובכל זמן. לכן החמרות אלה לא קבילות, למרות שהן נסמכות על דעות שיש בנוסח התלמוד המקובל היום.

ועוד הלכה נוגדת מציאות בהלכות אישות אשות יא, יז [ג], נאמר:

יש גאונים שהורו שהבוגרת, אין לה טענת דמים, ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך התלמוד מראה דבר זה, וטעות הייתה בנוסחאות שלהם; וכבר בדקתי על ספרים רבים וקדמונים, ומצאתי שהדבר כמו שאמרנו, שאין לבוגרת אלא טענת דמים, בלבד.

הכתוב בהלכה זו לא נכון, כי לכל בתולה יש טענת פתח פתוח, אך אין לכל בתולה טענת בתולים. זו מציאות מוכרת גם למי שאינו רופא, קל וחומר לרמב"ם ולא יתכן שכתב הלכה זו.

בכתובות לו. בתלמוד בבלי עם שנויי נוסחאות שבהוצאת מכון התלמוד השלם, בעמ' רסב, בהערה 3 לכתובות לו, נאמר:

ב' הגירסאות תלויות במחלוקת רש"י והר"ח בגירסא ובפשט, שרש"י מחק הספרים שלפניו והגיה: "ה' ג' אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי הכא במאי עסקינן דקטעין טענת פתח פתוח", כלפינו. ולדידיה יש דמים לבוגרת, אך פתחה פתוח, והובאה גירסתו בראשונים וכו'.

קשה לקבל שרש"י יהפוך קביעת חז"ל נכונה שאין לבתולה בוגרת טענת דמים, סביר שההגהה נעשתה על ידי אחרים ותלו זאת ברש"י. ראה באתר 'טענת דם בתולים ופתח פתוח'.

יש בתלמוד דעות שאינן להלכה. ועל כך כתב רמב"ם במקומות שונים, למשל בהקדמתו לפירוש המשנה, כתב רמב"ם:

...וכונתי בחבור זה לפרש את המשנה כפי שנתפרשה בתלמוד ולהביא רק את הפירושים הנכונים ולהשמיט את הפירושים שנדחו בתלמוד ואלו הטעמים שמחמתן נקבע אותו דבר והטעמים שבגללם נפלה מחלוקת בין החולקים בקצת מחלוקות, וכדעת מי ההלכה כמו שנתבאר בתלמוד. ואשתדל בכל זה לקצר הלשון עד כדי שלא יפול ספק לקורא, לפי שאין חבורינו זה להסביר לאבנים ואינו אלא להסביר למי שמבין. (מתוך הקדמת רמב"ם לפירושו למשנה, בתרגום קאפח)

ובאגרת 'גזירת הכוכבים' (אגרות רמב"ם ב, תפח, שילת, הוצאת מעליות):

...כל דברי החוזים בכוכבים שקר הם אצל כל בעלי המדע. ואני יודע שאפשר שתחפשו ותמצאו דברי יחידים מן החכמים בתלמוד ובמדרשות, שדבריהם מראים שבשעת תולדתו של אדם יגרמו לו הכוכבים כך וכך. אל יקשה זה בעיניכם... אין ראוי לאדם להניח דברים של דעת, שכבר נתאמתו בראיות ויתנער מהם, ויתלה בדברי יחיד מן החכמים שאפשר שנתעלם ממנו דבר, או שיש באותן הדברים רמז...

מכאן שלא נכונה הגישה המקובלת שכל הכתוב בתלמוד נכון ולהלכה!

מדד חשוב נוסף לגלות החמרות לא קבילות, שהוחדרו לתלמוד, לדברי הגאונים ואף למשנה תורה, הוא האם ההחמרה מיטיבה עם הנוהג לפיה, או גורמת לו סבל, כיצד?

בהלכות שבת ב, ג, פסק רמב"ם:

... ואסור להתמהמה בחילול שבת, לחולה שיש בו סכנה, שנאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא יח, ה), ולא שימות בהם. הא למדת, שאין משפטי התורה נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלוה בעולם. ואלו המינים שאומרים שזה חילול ואסור, עליהן הכתוב אומר "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם" (יחזקאל כ, כה).

ופירש רש"י, לפי התרגום: מסרתים ביד יצרם להיכשל בעוונם וגזרו על עצמם גזירות לא טובות ומנהגים שלא יתקיימו בהם.

מדוע פסק רמב"ם שהאומרים שאסור לחלל שבת כדי לטפל בחולה שיש בו סכנה בשבת, הם מינים ולא רק מחמירים חסרי הבנת משפטי ה'?' כי האומרים זאת היו פוסקים שחייבים לדעת, שהודיענו ה', שנתן לנו חוקים והמשפטים, 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' (ויקרא יח, ה) ולא שימות בהם (יומא פה, א), כי הם 'רחמים וחסד ושלוה בעולם ולא נקמה בעולם'. והאומרים שאסור לחלל שבת, כדי לטפל בחולה שיש בו סכנה, חולקים בכך, על דבר ה' המפורש, לכן

הם **מינים**⁵, שעליהם אמר הנביא יחזקאל: "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם" (יחזקאל כ,כה). ופירש רש"י לפי התרגום, שיצר ליבם הרע, הביאם לגזור על עצמם חוקים לא טובים שאי אפשר לחיות לפיהם.

ועוד דוגמה להלכה שאינה מיטיבה עם הנוהגים לפיה, מקובל לאסור על יולדת כל מגע עם בעלה, מרגע שהחלה לדמם והיא נידה. אך לא נכון לאסור זאת, כי יולדת נחשבת חולה שיש בה סכנה ולכן נפסק, בתלמוד ובמשנה תורה, שאם בשבת, 'היתה צריכה לנר בשעה שהיא מצעקת בחבליה, מדליקין לה את הנר ואפילו היתה סומה, **מפני שדעתה מתיישבת עליה בנר** ואף על פי שאינה רואה' (שבת ב,יא). מגע בנידה אסור רק מדברי סופרים, בעוד שהדלקת נר בשבת איסורה מהתורה. אם מותרת הדלקת נר בשבת, ליישב דעת יולדת עיוורת, קל וחומר שמותר לבעל להחזיק ביד אישתו אם רוצה בכך שתתיישב דעתה עליה. לכן אין לחוש כלל לאיסור זה.

בבדיקת אמינות הלכות איסורי ביאה, נשתמש, נוסף למדדים הנ"ל, בכללי הפסיקה של חכמים:

א. איסור מן התורה שיש בו שני ספקות, הותר, למשל נאמר בביאה יח,יא [י]:

כוחן שקידש אישה גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש--נאסרה עליו מספק; שמא קודם קידושין נבעלה, או אחר קידושין. אבל ישראל שטען טענה זו--לא נאסרה עליו, **שיש כאן שני ספקות: שמא קודם קידושין, שמא אחר קידושין; ואפילו נאמר אחר קידושין--שמא באונס שמא ברצון, שהאנוסה מותרת לישראל כמו שביארנו.**

ב. איסור מדברי סופרים, שיש בו ספק אחד, הותר.

בין השמשות ספקא הוא וספקא דרבנן לקולא: (שבת לד,א)

ובמשנה תורה באבות הטומאות יא,א, נאמר:

שנים עשר ספקות, טיהרו חכמים; ואלו הן: (א) ... (ה) **ספק דברי סופרים...**

נספח ב':

באיסור הוצאת זרע לבטלה יש חיקוי לדעת הקתולים שתשמיש המיטה אינו 'אלא כדי לפרות ולרבות', ויש הלכות בהם הדבר נאמר בפירוש, ולכן ראו הקתולים ביחסי אישות עם אישה הרה 'זימה וחרפה'. כך כתב במאה היג', בה נכתב ספר הזוהר⁶ (1) שיש בו הרבה אמונות קתוליות, כתב הארכיבישוף מקנטבורי:

Coitus during pregnancy was "lechery and shame" in the Canterbury Tales representing the mores of the thirteenth century, and the injunction to "immitate the beasts" was heard in that century by Archebishop William Perladus and in the fifteenth century by St. Bernardine.

Birth Control in Jewish Law, David M Feldman, Jason Aronson inc Northvale, New Jersey, Jerusalem 1998

⁵ בהלכות תשובה ג,טו [ז] נאמר: 'חמישה הן הנקראין מינים: ... והאומר שיש שם ריבון אחד, אלא שהוא גוף ובעל תמונה...
⁶ רב יעקב עמדין (היעב"ץ) כתב שאת ספר הזוהר לא כתב רב שמעון בן יוחאי, הסכים לדבריו החת"ם סופר וזו דעת כל חוקרי הזוהר היום, ראה באתר 'ספר הזוהר'.

על תוכן ספר הזוהר כתב הרב יחיה בן שלמה אלקאפח, סבו של רב יוסף קאפח בהקדמה לספרו מלחמות ה', נגד ספר הזוהר: ... הפילוסוף נביא השקר מחבר הזוהר, אשר אסף בחופניו דעות הפלוסופיא הקדומה עובדי האלילים תמונות וכוחות נעלמים אשר בוד מלבם ומחבר הזוהר תפס דעותיהם וחשב להכניסם באמונת תורתנו הקדושה, וקרא את שמו בשם רשב"י התנא, בשקר, ואמר שנגלה לו הקב"ה הנקרא אצלו עתיקא קדישא וגילה לו רזין טמירין ותלה נבואתו ורעיונותיו ברשב"י התנא ע"ה. ועשה חבורו הזוהר ואמר שהעליונים הסכימו לחבורו ולפי שראה הפילוסוף הזה כי המשנה ושני התלמודים ומדרשי חז"ל עומדים נגדו באמונת אחדותו ית', לכן חשב לפסול ובזה ולעג להם ולכל העוסקים בהם, וכינה אותם בשמות של זלזול ופחיתות, כאשר יראה המעיין בפנים! והבטיח שלא יזכו ישראל לגאולה עד אשר ישבו מדרכם לעסוק במשנה ובתלמוד. רק יעסקו בתורתו החדשה המלאה תמונות ופרצופים בעלי מפלצות וזווגים שונים... והאמינו למחבר הזוהר אשר כינה את עצמו בשם רשב"י התנא כדי לתלות נבואותיו השקריות בשמו של התנא, ודבר סרה על ה' אלהינו שנגלה לו בבית מדרשו עתיקא קדישא וגילה לו סודות נעלמים וכוחות נעלמות (זהר בראשית כ"ב) כי הבורא הוא אליל שנקרא אבא, שהיה מצוה לזוגתו האלילה אימא והיא עושה כל אשר יאמר אליה, חוץ מבריאת אדם הראשון שהיא אימא שאמרה ועשתה את אדם הראשון שלא ברצון אבא ובפרשת בלק דף קצ"א מיחס עבודתו ותפלותיו לאל זר קצר אפים (זעיר אנפין) אשר לא עשה את השמים ואת הארץ. וקורא הוא לעצבים הללו בשם ה' אלוהינו ...

תרגום: יחסי אישות בזמן הריון נחשבו "זימה וחרפה" ב"סיפורי קנטבורי" מהמאה השלוש עשרה, והוראה "לחקות את החיות" (שלא מזדווגות כשהן הרות) נשמעה מפי הארכיבישוף וויליאם פרלאדוס ובמאה החמש עשרה על ידי סט. ברנרדין.

רוח קתולית זו ייוחסה לאריסטו ונמצאת גם במורה נבוכים, חלק ב סעיף לו עמ' רמז, בהוצאת קאפח, בשם אריסטו:

כללו של דבר כל חוש המישוש אשר באר אריסטו בספר המדות ואמר כי החוש הזה חרפה הוא לנו...

אך מהמשך הדברים, מוכח שלא יתכן שזו דעת רמב"ם:

וכמה יפה מה שאמר וכמה נכון שהוא חרפה, לפי שהוא מחמת היותנו בעלי חיים לא יותר, כשאר הבהמות, ואין בו מאומה מענין האנושיות. אבל שאר תענוגות החושים כגון הריח והשמע והראות, הרי אף על פי שהם גופניים אפשר למצא בהם אי פעם הנאה לאדם מצד היותו אדם כפי שבאר את זה אריסטו.

ולא יתכן, שלדעת רמב"ם, חוש המישוש חרפה, שהרי עונג יחסי אישות מבוסס על חוש המישוש ונחשב לעונג שבת, שכך כתב בהלכות שבת ל, יד:

תשמיש המיטה, מעונג שבת הוא; לפיכך עונת תלמידי חכמים הבריאים, מלילי שבת לילי שבת...

שהרי לא יתכן שעונג שבת של תלמידי חכמים מבוסס על חוש שהוא חרפה. ועוד, מצוות עונה נועדה לתת לאישה הנאה מחוש המישוש שדרושה גם מבחינת בריאות, לכן אינה חרפה, אלא קידוש חוש המישוש. אמרו חז"ל שיש לשמוח בימים טובים ואין שמחה אלא בבשר ויין (פסחים קט, א), אבל זלילה ושיכרות הם חרפה, לא חוש הטעם חרפה, אלא הזלילה והסביאה הן חרפה וכן המרבה במשגל, להנאה בלבד הרבה מעבר לצורכי פריה ורביה ובריאות הגוף והרגש, הוא כשיכור שהתנהגותו חרפה, יין ישמח לבב אנוש (תהילים קד, טו) אבל באותו יין שמקדשים בו, אפשר להסתאב. ולא חוש המישוש ולא יתר החושים שהם תפארת הבריאה, אם משתמש בהם האדם למטרה שלה נוצרו, הוא מקדשם ואת הבריאה.

ולא נכון שרק שימוש בחוש המישוש יכול להיות חרפה, גם שינוש בחוש הראייה יכול להיות חרפה, שכך כתב רמב"ם:

...והמסתכל בעריות--מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי או קרבתי והוא אינו יודע שראיית העיניים עוון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות, שנאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו, לט).

לכן, אין ספק שהקביעה שחוש המישוש הוא חרפה, אין מקורה יהודי ומזכירה את קביעת הנצרות ב"סיפורי קנטבורי" הנ"ל מהמאה השלוש עשרה, שיחסי אישות בזמן הריון נחשבים "זימה וחרפה". הארכיבישוף וויליאם פרלאדוס הורה שיש "לחקות את החיות" (שלא מזדווגות הרות) ובמאה החמש עשרה נשמעה הוראה זו על ידי סט. ברנרדין.

לכן לא יתכן שרמב"ם כתב שחוש המישוש הוא חרפה, סביר שלא רמב"ם הביא דעה זו שייחוסה לאריסטו ושללה, אלא 'מגיה צדיק' מחק את דבריו, כמו שמחקו את דעת רי"ף, רז"ה ורמב"ם 'שכל שלא נולד אינו ראוי לאמר בו נטילת נשמה', ראה הפסקת הריון.

גם הסגנון לקוי ולא מתאים לסגנון רמב"ם הקצר וברור, יש בו מלים מיותרות.

ראה ערך ספר הזוהר באינציקלופדיה העברית וכן על ספר הזוהר באתר www.drurilevy.org.il